

Milo Đukanović, predsjednik Vlade Crne Gore

(Izlaganje na sastanku Udruženja neformalni ekonomski forum – Ekonomski klub, povodom dodjele nagrade Zlatni biatec 2014, Bratislava, 16.05.2014.)

Poštovani gospodine Kasalovski,
Uvaženi članovi Foruma,
Dame i gospodo,

Učinili ste mi veliku čast dodjeljivanjem nagrade Zlatni biatec za ovu godinu. To je veliko priznanje i za moju zemlju. Želio sam da se sretnem sa vama, i da vam na vašem jubilarnom stotom sastanku, ovdje u Bratislavi, lično zahvalim na tome. Drago mi je što će se i moje ime nalaziti na spisku lauerata visoke nagrade koju dodjeljuje vaše eminentno Udruženje.

Posebno sam počastvovan obrazloženjem, u kojem je znalački predstavljena Crna Gora i njena uloga u vrtlogu raspada Jugoslavije, u procesu obnove državnosti i sticanja međunarodne nezavisnosti nakon gotovo jednog vijeka, u širenju evropskih vrijednosti na Balkanu, i današnjem liderstvu u evropskoj i evroatlantskoj integraciji. Iskreno, ponosan sam što sam dio tima koji upravlja četvrt vijeka tim procesima, i što su ti trendovi prepoznati na ovoj visokoj adresi, u prijateljskoj Slovačkoj.

Na početku želim da istaknem izuzetno zadovoljstvo razvojem bilateralnih odnosa naših slovenskih, evropskih država, koji se temelje na istorijskom prijateljstvu i međusobnom uvažavanju, osavremenjeni i protkani zajedničkim evropskim i evroatlantskim ciljevima. I posebno, značajnu ulogu Slovačke, oličenu u vrhunskim diplomatama – aktuelnom ministru vanjskih poslova Miroslavu Lajčaku, i ambasadoru Františku Lipki, koji su 2006. godine u ime Evropske unije na najbolji mogući način pomogli u pripremi i organizovanju referenduma na kojem je obnovljena crnogorska državnost, i po prvi put u dugoj istoriji Balkana jedna država stvorena mirnim, demokratskim putem, po najvišim evropskim standardima.

Sve je to bilo moguće zahvaljujući miru i stabilnosti i sačuvanom i ojačanom multietničkom skladu u vrijeme krvave jugoslovenske drame devedesetih, i tokom NATO bombardovanja na samom izmaku proteklog vijeka. Kroz istoriju, bili smo ratnički narod. Crna Gora je bila maleno ostrvo slobode i u vrijeme Osmanske imperije. Kao što je bila i mjesto prve masovne pobune protiv fašizma u Evropi. Žan Pol Sartr je rekao da je crnogorski ustanak 1941. upozorio čovječanstvo kojim putem treba da se kreće. U vrijeme raspada Jugoslavije bili smo jedina republika u kojoj nije bilo ratova i razaranja, iako su etnički sukobi bili svuda na našim granicama. Mala Crna Gora je u tim godinama bila veliko prihvatilište za ljude svih vjera i nacija sa prostora bivše Jugoslavije. Primili smo srpske izbjeglice iz Hrvatske i BiH, Muslimane iz BiH, Albance sa Kosova, pa zatim Srbe, Crnogorce i Rome sa Kosova. U vrijeme NATO bombardovanja izbjeglice su činile gotovo 25% naše ukupne populacije. Nakon razlaza sa tadašnjim beogradskim režimom Slobodana Miloševića Crna Gora je postala sigurno utočište za lidere demokratske opozicije Srbije, i za sve slobodoumne ljude iz te zemlje koji su trebali našu pomoć.

Još jednom zahvaljujem gospodinu Kasalovskom, koji je u svom pismu podsjetio na to vrijeme. Ali, da se ne zadržavamo na prošlosti, ni bližoj, ni daljoj, iako smo mi Crnogorci zaista ponosni na svoju istoriju. Nove generacije su dominantno okrenute budućnosti. I u tome je bila polazna tačka našeg razlaza sa Beogradom, koji sam pomenuo.

Gdje je Crna Gora danas, i koji su naši strateški ciljevi? Kad smo krenuli u obnovu državnosti, učinili smo to ne zbog zakašnjelog nacionalromantizma, već da bi upravljali našom budućnošću, i da bi za to preuzeli odgovornost. Nije bilo realno da malena Crna Gora, i višestruko veća Srbija, u dvočlanoj zajednici, u bilo čemu budu ravnopravni. U vrijeme velike Jugoslavije bili smo najnerazvijenija republika, koja je živjela od dotacija iz federalne kase. Uvijek sam se pitao zašto je to tako? Zašto ne možemo da se izdržavamo od svoga rada, koristeći sopstvene resurse, prirodne potencijale i ljepote kakvima se malo koja zemlja može pohvaliti? Utoliko prije što imamo, generalno gledano, obrazovanu i sposobnu populaciju, bez obzira na brojnost. Polako i strpljivo, sa jednim brojem ljudi sa kojim sam dijelio te ideje, koji se kao ni ja nijesu mirili sa nametnutom i bezrazložno prihvaćenom inferiornošću, krenuli smo putem ekonomske, a kasnije i državne samostalnosti, što se na početku činilo pogibeljnom avanturom.

Nije bilo lako, ali Crna Gora može poslužiti kao očigledan dokaz kako se stiže i do ciljeva iz snova, ako u njih iskreno vjerujete, ako ih dovoljno želite, i ako ste im radno danonoćno predani i posvećeni. Danas je Crna Gora najrazvijenija država u regionu, izuzimajući dvije članice EU i NATO – Sloveniju i Hrvatsku. Za posljednjih deset godina društveni proizvod po stanovniku je više nego utrostručen. Iako jedna od najmanjih evropskih država, naša zemlja je danas investiciona destinacija u kojoj počinje realizacija jednog broja najvrednijih razvojnih projekata u Evropi u oblasti energetike, turizma i infrastrukture. Takođe, Crna Gora je zemlja sa najnižom stopom nezaposlenosti u širem regionu. U prošloj godini rast BDP je iznosio 3,5%. Očekujemo da će se takav ili viši rast nastaviti u ovoj, i u narednim godinama. Tako crnogorsku ekonomiju vidi i Evropska komisija, koja prognozira i suficit našeg budžeta u idućoj godini od 1%. Prema procjenama Evropske komisije rast crnogorske ekonomije uglavnom će biti generisan početkom realizacije velikih investicija koje sam pomenuo. Treba imati u vidu da su ovo parametri koje imamo na izmaku teške ekonomske krize, koja je prirodno pogodila i Crnu Goru.

Naravno, svjesni smo da je razvoj i dalji progres moguć jedino u stabilnom okruženju. Zato smo veoma posvećeni saradnji sa susjedima. Zbog sukoba devedesetih i tragičnih posljedica koje su pogodile sve balkanske narode, tranzicija ka tržišnoj ekonomiji i demokratiji u našim zemljama zaostaje više od jedne decenije u odnosu na Slovačku i druge zemlje Centralne i Istočne Evrope. Ali, vaši uspjesi su za nas dodatni motiv i podsticaj. Slovačka je primjer da se reforme isplate, i da je regionalno povezivanje koje njeguju vaše zemlje podstaklo i ekonomski rast i evropsku integraciju, što je strateški cilj i Crne Gore i našeg cijelog regiona. Takođe, svjesni smo da je ekonomski i ukupan napredak moguć jedino u pravno uređenoj državi. Zato smo posvećeni izgradnji državnih institucija, i unapređenju pravne sigurnosti. Mi razumijemo da je ideja evropske integracije okvir za pouzdanu stabilnost, i za dinamičan ekonomski rast i razvoj, za neprikosnovenu vladavinu prava, i sistematičan razvoj demokratije.

Vjerujem da je takvo razumijevanje projektovanog strateškog cilja, u dobroj mjeri odredilo sadašnje mjesto Crnoj Gori u procesu evropske integracije. Regionalni smo lider u tom procesu. Već dvije godine je Crna Gora u procesu pristupnih pregovora. Otvorili smo 9 pregovaračkih poglavlja, od kojih

su 2 privremeno zatvorena, s realnim izgledima da otvorimo petnaestak novih tokom ove godine. Od Crne Gore počela je nova evropska praksa u pristupnim pregovorima – prioritetnog otvaranja najzahtjevnijih poglavlja 23. i 24, koja se tiču vladavine prava. Dakle, uslovi za članstvo postaju teži, kako vrijeme odmiče, ali to doživljavamo kao našu šansu i inspiraciju. Jer, za zemlje kao što je Crna Gora, sam proces pregovora je izuzetna prilika da se transferom znanja ispomogne u izgradnji institucija, unapređenju vladavine prava, demokratskom zrijevanju i izgradnji funkcionalne tržišne ekonomije, što je suštinski važnije i od samog članstva. Ustvari, mi razumijemo da nas taj progres u reformama i pregovorima vodi ka članstvu, mjestu koje nam pripada u porodici razvijenih evropskih naroda i država.

Crna Gora je napredovala i u evroatlantskoj integraciji. Praktično smo na vratima NATO. Ovdje sam juče učestvovao na GLOBSEC-u, prestižnom bezbjednosnom forumu koji Slovačka organizuje godinama, i ponovio naša realna očekivanja da već na predstojećem Samitu NATO u Velsu dobijemo poziv. Mi ćemo uraditi sve što je do nas da ispunimo uslove. Vjerujemo da bi nastavak politike proširenja podigao i kredibilitet Alijanse. Članstvo naše zemlje u NATO ima širi značaj od nacionalnog. Istorijski se pokazalo tragičnim to što nikada na Balkanu nijesmo imali samoregulatorne mehanizme za predupređenje i efikasno suzbijanje konflikata. Zato je integracija i članstvo balkanskih zemalja u NATO formula njegove trajne stabilnosti. To automatski znači i jačanje evropske, kao i bezbjednosti na globalnom planu.

Sve ovo, i mnogo toga što nijesam nabrojao zaista svjedoči o izuzetnim rezultatima koje postiže Crna Gora, i koji su inspirisali važne evropske poslenike da našu zemlju nazovu uspješnom evropskom pričom i sidrom balkanske stabilnosti. Činjenica je da Balkan nikada nije bio više Evropa nego što je danas. Ali je i fakat da se nalazimo pred velikim izazovima; da se ne odvija sve baš tako pravolinijski, posebno ne poželjnom dinamikom; da imamo ograničene kapacitete; da gradimo novi sistem na ruševinama autoritarnog starog, suočeni sa kriminalom i korupcijom i svim nus-produktima ratova u okruženju koji su zapljusnuli i Crnu Goru, iako smo se sačuvali od konflikata i ratnih razaranja. Situacija je utoliko ozbiljnija što na Balkanu još uvijek postoji nekoliko otvorenih pitanja iz vremena krize devedesetih godina prošlog vijeka čije se rješenje i ne nazire. Uz to, Evropa se danas politikom proširenja bavi i sama suočena s krizom. Zato bih bio slobodan da upravo pred ovim auditorijumom, iznesem neka razmišljanja o tom dvosmjernom integracionom procesu, koji može ubrzati, ili usporiti i progres Balkana, i same Evrope.

Znamo da je evropska budućnost Zapadnog Balkana prevashodno u našim rukama. Polazeći od toga, vidim potrebu za drugačijom politikom balkanskih zemalja koja treba da nam omogući harmonizaciju sa razvijenom evropskom civilizacijom. O tome redovno razgovaram s mojim kolegama iz susjedstva. Pripadnost ujedinjenoj Evropi je svakako spravna i plemenita vizija. Današnje generacije na Balkanu mogu se ponositi time što promovišu pripadnost takvom, za nas novom sistemu vrijednosti. Međutim, ponekad mi se čini da je na tom poslu forma potisnula suštinu, i da naše nacionalne vlade umjesto realnih problema ljudi u fokusu imaju ispunjavanje administrativnih obaveza iz evropske agende.

U uslovima krize i savremenih izazova, raznih skeptičnih analiza i prognoza, potrebna je nepokolebljiva riješenost da ujedinjena Evropa ostaje kao vizija. Ustvari, da mora ostati. Slabosti koje su se pokazale u postojećoj evropskoj arhitekturi treba otkloniti, a ne zbog njih dovoditi u pitanje samu viziju. Bez ujedinjenja koje će obezbijediti pouzdanu stabilnost i racionalno i održivo

upravljanje svim evropskim resursima, Evropa će izgubiti trku globalne konkurentnosti. Zar sukobi na Balkanu devedesetih i aktuelni događaji na istoku evropskog kontinenta nijesu dovoljna opomena? Za stabilnu Evropu u budućnosti moramo svi biti zainteresovani jednako. I stare, i nove članice. I one koje će institucionalno tek postati dio ujedinjene Evrope. Zato priču o zamoru treba zaboraviti, a priču o lošim iskustvima, svesti na racionalnu mjeru. Kao politički lideri moramo više uraditi da javnom mnjenju u svojim državama približimo prednosti te vizije. Isto tako, i pogubne posljedice alternative. A ne da nam upravo domaća javnost, uoči svih izbora, bude alibi zašto ne možemo govoriti o daljem ujedinjenju Evrope. Ne možemo i ne trebamo tu viziju skrivati od evropskih građana. Kad bi to morali, značilo bi da ona nije dobra. Na Balkanu definitivno ne moramo. Tamo trebamo pomoći proevropskoj javnosti i vladama da sačuvaju i unaprijede euroentuzijazam dok se hrvaju sa avetima prošlosti, velikodržavnim nacionalizmima i tumaranjima po istorijskim bespućima. I prije svega sa siromaštvom, kao posljedicom pogrešnih politika na Balkanu. Ali i nedovoljne i nepravovremene pažnje od EU – lokomotive Evrope – prema tom dijelu evropskog kontinenta. Nažalost, to može biti i potencijalni uzrok ponavljanja grešaka i novog zaostajanja. Jer, nijesu balkanski narodi genetski predisponirani za konflikte i nasilje. Zašto jedni u drugima na Balkanu vidimo opasnost i neprijateljstvo? Zašto nacionalne, vjerske i kulturne razlike ne vidimo kao bogatstvo, nego kao zlo koje treba potrijeti? Otkuda sve te predrasude? Odgovor je očigledan – zbog zaostalosti u ekonomskom i demokratskom razvoju. A to nasleđe možemo prevazilaziti samo ubrzanjem ekonomskog rasta i razvoja. Zato nije dovoljan samo naš napor, potrebno je riješiti uska grla, najčešće u oblasti saobraćajne i energetske infrastrukture, kao preduslova ekonomskog razvoja. Na Balkanu, nemamo ni novca, ni znanja za to. Nijedna zemlja pojedinačno. Nedostatak iskustva nam smeta čak i da prepoznamo važnost saradnje i zajedničkog rješavanja tih najvrednijih razvojnih preduslova. Tu je važna uloga EU i međunarodnih finansijskih institucija.

Dakle, iako važna, nedovoljna je politička maksima da su vrata EU otvorena. Ona su bila takva i devedesetih, pa znamo šta se desilo sa bivšom Jugoslavijom. Posebno nije ispravno, a nije ni moguće, insistirati na rješavanju problema s pogrešnoga kraja. Vladavina prava je važna; institucionalni razvoj, takođe; unapređenje demokratske kulture svakako. Ali, realno ništa od toga nije moguće stvoriti bez razvoja ekonomije i rješavanja egzistencijalnih pitanja građana na kvalitetan način. Pritom ne mislim da EU treba da radi umjesto nas, i da zapošljava naše građane. O tome treba da se staramo mi. Uz adekvatnu državnu politiku, to treba da rade preduzetnici i investitori. Ali pomoć EU, veoma konkretna, nužna je da bi razvojni zamah krenuo. Jadransko-jonski put, rekonstrukcija postojeće željezničke mreže i izgradnja novih dionica, jadranski gasovod i drugi projekti od regionalnog značaja mogli bi povezati sve, ili većinu naših zemalja. To bi preporodilo region i učinilo jednim od investiciono najprivlačnijih djelova Evrope. Ove projekte moguće je realizovati uz povoljne kredite i donatorska sredstva. Socijalni i politički efekti toga bili bi neprocjenjivi. Bolja povezivanost učinila bi da se međusobno bliže upoznamo, i tako eliminišemo stereotipe o netrpeljivosti cijelih naroda. Na takvim razvojnim projektima naši stručnjaci sticali bi nova iskustva, razvile bi se domaće kompanije. To bi pospjese biznis i u nacionalnim, i u regionalnim okvirima. Unapređenje infrastrukture omogućilo bi povezivanje sa evropskim koridorima, što bi naš region približilo turistima iz Evrope, investorima, trgovcima, poslovnim ljudima... Moramo sve učiniti da zainteresujemo EU da nam pomogne. Da na taj način preuzme suštinski najvažniji dio odgovornosti za ostvarivanje vizije ujedinjene, stabilne, prosperitetne Evrope. Mi sa Balkana znamo da evropski put koji smo odabrali nije lak, ali da je pravi izbor. I da možemo uspješno proći uz pomoć i podršku Evropske unije.

Smatram da i ovakvi događaji bolje osvjetljavaju taj put. Želim da iskoristim priliku i da ovdje pred vama zahvalim Republici Slovačkoj, slovačkoj Vladi i slovačkoj diplomatiji, na izuzetnoj političkoj, ekspertskoj i svakoj drugoj pomoći koju pruža Crnoj Gori u procesu evropske i evroatlantske integracije. Slovačka, kao i još jedan broj zemalja, neodvojivi su dio svih naših uspjeha koje postižemo. Zahvaljujući tome o Crnoj Gori se sve više govori kao o budućoj članici NATO i EU, a ne o bivšoj jugoslovenskoj republici. Pozivam vas da dođete u Crnu Goru, i da se uvjerite da na Jadranu, na Mediteranu, postoji jedna mala zemlja koja ima velike evropske snove. I da se uvjerite da su slovački turisti davno otkrili Crnu Goru. Tamo vas u Budvi, u prijestonici crnogorskog turizma, čeka Slovenska plaža, koja je u znak solidarnosti sa slovačkim narodom tako nazvana 1939. godine.

Zahvaljujem na pažnji!